

PESTI
MEGYEI

Kir-lap

HORDÓK

Eörsi István drámája a Pesti Színházban

Egy figyelemre méltó párbeszéddel fejeződik be az első kép: Körülbelül így hangzik:

— Több is veszett Mohácsnál — zárja le a feleségével folytatott beszélgetést Barla főiskolai tanár. (Gyakran használja ezt a szólást.)

— Végül is mi veszett el Mohácsnál? — kérdezi a felesége.

— Minden, válaszolja ő, majd még hozzáteszi, hogy ez esetben ugyan valószínűleg ők is mindent elvesztettek, mert a házukba beköltözött a félelem.

Házuk, amelyhez házmester is, boroshordókat rejtő pince is tartozik, talán a Rózsadombon fekszik. Itt él, 1944-ben, békében, lehetőleg nem hagyván magát zavartatni semmitől, Barla főiskolai tanár a családjával. Itt próbál élni, békében, beletemetkezve munkájába a tehetséges, talán zseniális, zsidó származású Gordon művészettörténész, művészetfilozófus — a pincében, egy hordóban. Amikor beköltözik a házba a félelem, megmozdul a hónapok óta, ha nem is nyugodt, de legalább elviselhető helyzet, átértékelődik barátság, emberség, vállalt magatartás, minden.

A házmester, Nyolcas úr, a kisnyilas népvezér, gyanút fogott.

Érdekes, hogy napjaink modern drámáiban milyen gyakori szereplők a portások, gondnokok, házmesterek. (Szimbólumok is ők — az íróknak nem áll szándékában e tisztességes mesterségek

üzőit sértegetni.) E modern drámák portás-, gondnok- és házmesterszereplőinek eredeti, becsületes foglalkozása, a lépcsőmosás, udvarsöprés, liftkezelés háttérbe szorul újabb, fegyverhasználati engedéllyel, vagy anélkül, egyenruhában vagy civilben ellátott feljelentő hivatásuk mellett. Az embereket összetévesztik a tárgyakkal, melyeket gondoljaikra bíztak: nyomukban félelem terjed, miközben a lépcsők egyre piszkosabbak lesznek, az udvarokban pedig felgyülemlik a szemét. Fel-emelik a lábasfedeleket, számbaveszik a vendégeket, figyelik, ki kivel levelez.

Megindul a dráma: szereplői Gordon, szerelmes hitvesével, Barla, kispolgár felesége, tizenhatéves lányuk, Anna, ki gyermekségében hősiezen egyszerű, őszinte és becsületes, Nyolcas úr és mások. A dráma elemei, ütközői, mozgatói a barátság, az emberség, a humanitás, a kultúra, a félelem, a fasizmus, a gyávaság.

Mondják, hogy a félelem önmagában még nem jelent veszteséget: hogy a legnagyobb történelmi hősök állítólag mind féltek vállalkozásaik előtt. Félték, és mégis cselekedtek, a félelmet segéd-eszközként használva helyzet-elemzéseikben; féltek, de nem csonkították meg, hanem kiteljesítették egyéniségüket. Igaz, Nagy Sándornak nem Nyolcas úr volt az ellenfele...

A félelem, és a többi befolyás erősebbnek bizonyul a barátságnál: Gordon elhagyja a villa pincéjét, saját hordóját. Életösztöne is kikapcsol, s csak az utánasiető Annának és feleségének köszönheti, hogy új rejtekhelyet talál. Az idegen lakásban első útja a szekrénybe vezet: oda küldik idegrendszerét, reflexeit. Megszokta a kis, szűk teret. Fő, hogy dolgozhasson. Mert az igazi tehetség szerinte mindenhol megalkotja művét, még hordóban, szekrényben, hasonfekve is. (Csak kérdés, hogy abban a világban, ahol a tehetség hordóba szorul, igény lesz-e a műre, maradnak-e olvasók?) Gordon szerint korábban a szabadság egyetlen menedéke a hordó. Ezt mondja, vallja — aztán mégis kirohan, elmenekül az utcára, a semmibe, a kivégzők puskacsöve elé, a haláltáborba, bárhová: nem akar többé hason fekve élni. Új — vélt — szabadsága eltarthat tán néhány napig is. S Karinthy szavaival élve, inkább egyék meg őt a férgek, mint hogy ő egye meg a fér-

geket, hogy hasonuljon korához, hogy környezetétől megszabott függőséget vállaljon. „A férgeket nem enni, hanem irtani szokás” — mondja neki Anna. Dehát Gordon intellektuel, és nem forradalmár, s különben is. elszigetelt. A férregirtástól amúgy is undorodik. Egyetlen vágya, hogy ne viseljen szerepet: tudja például, ha kivégzik, egy másodpercre sem szabad azt éreznie, hogy zsidóként hal meg.

De túléli a háborút. Véletlen, hogy nem hal meg: a törvényszerű az, ami a magánosan lázadó, s az eltűntek listájára került Annával történt.

A darab Gordon és Barla barátságának második megalázó pillanatával ér véget. 1948. Barla átadja Gordonnak megmentett képeit. A Picassót, a Matisse-t, Vajdát, Derkovits-

ot sérülés nélkül át lehetett menteni... S közben barátja megkéri a főszereplőt, adjon pár soros írást arról, hogy a nehéz években ő bújtatta...

A kör, az út, amelyet a Hor-dók főszereplői bejártak, reménytelen. S talán ezért hangzik el a darabban annyi művészetfilozófiai, esztétikai, etikai elmélkedés. Ezek a mondatok passzív emberek szájából hangzanak, és erőtlenek. A szereplőket igen, a drámát azonban nem menti az akkori történelmi helyzet. A darabban megfelelő számú dramaturgiai és gondolati elem híján az írónak nem sikerült végig tartó feszültséget teremteni. Kitűnően megalkotott szereplők mellett, mint például Nyolcas úr, kevéssé hiteles hősökkel találkozunk. Gondolatilag és cselekményben is feszült, élő, többsíkú-groteszk jelenetek szomszédságában valószínűtlen szituációkat, érdektelenebb párbeszédeket találunk. A szereplők sokat tesznek a darab összefogásáért: az egyes színészi produkciók összehangoltak, egyenrangúak.

Padányi Anna